

Judit Zagorec Csuka

Slepci na zemljevidu

Izbrala in prevedla Maria Millas

Murska Sobota
Franc-Franc, 2003

CIP – Kataložni zapis o publikaciji

821.511.141(497.411)-1

ZÁGOREC Csuka Judit

Slepci na zemljevidu / Judit Zágorec Csuka [izbrala in prevedla Maria Millas].
– Murska Sobota : Franc-Franc, 2003. ilustr., str. 93. – (Zbirka Mostovi na meji)

ISBN 961-219-053-4

COBISS ID 50092801

Iznana iz raja
“Ne slišim glasu angelov...”

Izgnana iz raja

Tudi Bog je hotel videti tvoj križev pot,
bolečino izгона, drobtino rojstva,
skrivnostni trenutek smrti, izgubo
rajskega lebdenja, zemeljsko pot.

Greh je bil v testu stvarjenja,
pa tudi v minevanju bo, ogenj
se z ognjem neti, voda vodo širi,
koga boš prižela k sebi, milostna
Afrodita, ljubega ali pepel nebes?

Glas angelov

Tam gori so še donele harfe,
vladal je red in prihajala je
pomlad, drevesa so brstela,
sveža deževja so zalivala
zemljo kanaansko, Bog
se je razpel na mavrico.

Na zemlji se dokazujeta
samo zmaga in uspeh,
delo dnevu ne da obraza,
biti drugi je sramota, poraz,
samo sedanje je pomembno,
lahko smo brez preteklosti
ali prihodnosti, umiramo dnevno.

Ne slišim glasu angelov,
ne slišim glasu angelov,
ne slišim glasu angelov!

Če boš dober

Če boš dober,
se bodo vate
naselili angeli.

Če bom dobra,
se bom povzpela
na oblake, te
zalivala s solzami,
ogrnila z lasmi
in ti postlala
ležišče.

Če boš dober,
se bom naselila
vate, ker sem jaz
tvoj angel.

Premetavanje

Med
dobrim in zlim,
med
racionalnim in
iracionalnim,
med
zavednim in
nezavednim,
med
redom in kaosom,
med
predvidljivim in
nepredvidljivim,
med
nadzorovanim in
nenadzorovanim,
med
obrzdanim in
neobrzdanim,
med
gotovostjo in
dvomom,
med
svetlobo in
temo,
med
posameznimi,
vendar medsebojno
pogojenimi

silami,
križan,
ne v samem sebi,
temveč bivajoč
v dvojini, stojim
pred vami.

Osvajanje raja

Ženska sem,
da boš ti Moški,
animus, anima.
Midva, gola
izgnanca iz raja.
Slečena, s postrganim
drobovjem, izkoščičena
– sva več in manj
od Božje stvaritve –
v tebi tlivka Življenje,
v meni Smrt.

Moj Bog

Moj Bog, če si mi dal
cilj, mi daj še pot,
če si mi dal materni
jezik, mi daj še besede,
če si mi dal ljubezen,
mi daj še ogenj.

Bog, usliši moje
molitve!

Brez muz

*Lastni hudiči smo
in sami sebe izganjamo
iz raja...*

Goethe

Verujoč v Njegovo vsemogočnost
si ne želi spremeniti samega
sebe, ker so muze umrle in
tudi njih rojevajoči bogovi;
dvignili so se titani, vlada kaos,
jaz pa sem ostala tukaj živa.

Pekel

Samo nekaj prijateljev je še,
samo nekoliko stopnic do pekla,
samo nekoliko vzdihov je še
potrebnih, samo nekoliko dni
do končne teme, do vesoljnega
potopa.

Molitev

Sam čudež, sama nevarnost,
Bog ti je ustvaril življenje,
kruh zaupanja so odplavili
onesnaženi potoki.

Boga ne prosi za denar, lepo
vreme, družbeno priznanje,
uspeh, on ni malenkosten
poslovni partner,
sredstvo prisile.

O Bog, ti veš, da se vse
lahko začne samo z zaupanjem
srca; očiščevalni dež, plodnost
pestiča, življenje.

Obiskovalec

Ko pride poslednji večer
in nebo sešije črna krila,
si lažji od svetlobe.

Ne boj se, sneženje
bo razvozlalo
tvoje blatne sanje!

Padla duša

O, Bog, tako živeti?
Kakšna odredba je to?
Ne eno leto,
temveč dosmrtno?

O, Bog, je to zavrženost
ali zemeljsko pohajkovanje?
Lahko bi ustvaril vsaj dom
v tem zemeljskem izgnanstvu.

O, Bog, sijoče
drobcene blatne sadike
bodo prodrle skozi
rajsko hrepenenje

Onkraj smrti

Sveče dogorijo
kot debla, do stržena,
niti spomin
ne more preživeti
tvoje samote,
pomanjkanja besed.
Tudi Bog te bo pobaral
o tvoji nesmiselnosti.

Pogled nazaj

Ob odhodu se odenejo v črno
tvoja drevesa, onemi tvoj glas,
ohromi roka, odreveni noga,
že ne mahaš več, se ne ozreš,
zapreš oči, zapreš vrata,
beseda bo morilec, morilski
bo tvoj pogled, v tej minuti
izdihneš.

Na novo bi bilo treba začeti vse,
od rojstva do smrti, da bi bil
božanski in človeški.
Znova bi bilo treba živeti ljubezni,
izkopati skrite zaklade v tvojih
očeh, te vroče poljubiti na čelo,
da bi bil božanski in človeški.

Na novo bi bilo treba začeti
vse od nasmeha otroka, znova
bi bilo treba ustvariti vrelec
za vodo odrešitve, za krst,
da bi bil božanski in človeški
s trnovo krono.

Strah

V deževnem nalivu časa
sprhniš kot beli marmornati
stebri v ognju tempiranih bomb.
Do stržena, brez sledu izgineš.

Tudi tvoj Bog molči,
ne more te rešiti.
Česa se vendar bojiš?
Mar smrti?

Smrt pesnika

Tam spodaj, tam spodaj
več ne skeli, če stari
grobar z gumijastimi
škornji tlači zemljo
nate, tam spodaj
bo hladen prostor
namesto doma, tam
spodaj, tam spodaj
boš dobila več, kot
si dobila zgoraj,
čakajo nate tvoji
angeli, angeli,
saj si bila tudi
ti angel.

Impresija

Na okno bolnišnice
se spusti ptič, stoji,
ozrem se, odleti, odleti,
za njim se ozira smrt.

Z letom labodov
*“Če boš potonil v moj verz,
bom postala tvoj verz...”*

Z letom labodov

V bistrih jezerih snežnobelo
umijemo zablodelo dušo,
z zelenimi valovi travnatega
morja se obrišemo, da z belimi
labodi odletimo do čistejših voda,
v domovanje prozornih kristalov.

Blizu srca

Če boš potonil v moj verz
bom postala tvoj verz,
toda tudi brez tega se
lahko odpraviš k meni,
samo živi navznoter,
samo glej navznoter,
v bližino mojega srca.

Ozri se v sonce

Ozri se v sonce,
da boš videl
pod koreninami
skrito svetlobo,
čutiti moraš
notranjo toploto,
bitje mojega srca,
sončno moč, redke
trenutke harmonije,
prebujanje Budimpešte.

Treba bi bilo iti

Treba bi bilo iti v toplejše kraje,
kdo ve kod, kdo ve kam?
Bolj na sever, v lišajasto ledeno
zimo, na jug, na križ razpet.

Treba bi bilo iti v toplejše kraje,
kdo ve kod, kdo ve kam?
Bolj vzhodno, na poletna polja
sončnic, bliže soncu,
k našim koreninam.

Vrnitev

Vračam se v jesen,
v megleno trgatev,
v dlan poljedelca,
ki neti pastirske ognje.

Vračam se v zimo,
v škripajoči led, gorim,
se razvnam, v moje srce
se skrijte, da vas ne premrazi.

Vračam se, vračam,
šibka in čista, odpela
bom svoj plašč, končno,
poslednjič, bratje.

Invokacija

Morda bomo izgubili vero,
izdali poslanstvo, svoj
neresnični jaz, uporne brate,
prevarali ljubimca!

Nam je treba še več porazov,
razpraskanih ran, sežganih
verzov?

Zemlja nas priklepa nase,
nebo nas ziblje.

Brez sledi

Samo sledi bi rada pustila
v kamnu, drevesu, kovini,
papirju, ovekovečene resnice.
In vendar se vračam brez njih
pod senco starega oreha, kot bi
se razvnel Babits. Tisti, za katere
sem bila kresnica, me bodo že
pokopali.

Poti v Evropo

Poti te lahko peljejo v London,
Pariz, Boston, Budimpešto,
Tokio, New York, toda umreti
se da zares samo tukaj, tu se
lahko razide tvoje življenje.

Poti te lahko peljejo v tuje
dežele, lahko se stisneš v tuje,
nerazpoznavne svetove, toda
samo na teh vzpetinah
se lahko ustaviš.

Poti te lahko peljejo v popolnejše
demokracije, na odcepljene otoke,
toda samorasla starožitnost te vleče
domov med grozdne jagode in brazde.

Panorama Novotel

Morda bi bilo treba preminiti tukaj,
v tej sterilni sobi Novotela,
kamor te je pripeljala bolezen.

Tvoja votla drevesa, spraskane rane
v zrcalu težkih gub,
lahko predaš tudi to minuto.

Tramvaji bodo tudi brez tebe
vozili po voznem redu.

Padec

Koliko padcev,
vratolomij,
drvenja v nič.
Koliko novih
začetkov,
hrepenenj
po dobrem,
po cvetenju,
po streznitvi.

Koliko izgubljenih
trenutkov,
zadušenih
občutkov,
strahopetnih
umikov.

Koliko samotnih
poti, puščav
namesto tropskih
gozdov.
In vendar se s
strmoglavim padanjem
v strah okrepimo.

Mandžurija

Ko bomo nekoč odšli v Mandžurijo,
bomo v hladnejših pokrajinah iskali
notranjo toploto in če nas bo vodilo
hrepenenje, bomo naleteli na ljubezen,
se učili mandžu jezik, oni pa ne bodo
zahtevali podatkov o zaslužku
za plačilo davka.

Ko bomo nekoč odšli v Mandžurijo,
bomo zvesti pradavnim koreninam,
ne bomo se bali Maa, sosedov,
močni bomo, brez domotožja
po ruskih tajgah, širnih kitajskih
puščavah, dihali bomo samo
za Mandžurijo.

Ko bomo nekoč odšli v Mandžurijo,
bomo lovili severne jelene in jedli ribe
iz mrzlih voda, občudovali svoje hčere,
da bodo z veseljem rojevale nov rod,
Mandžurija bo resničnost
ali privid naše zmote.

Ni treba

Ni mi treba več popravkov,
poročnih daril, razporeditve,
vloge, ki jo lahko igram,
naučenega besedila, preverjene
teze o dvakrat dva.

Ne potrebujem več vsiljenih vzorcev,
ponovnega rojstva, krvne zaveze,
poslanstva, večne resnice trenutka,
če ni srca.

Daljnogled

Poglobimo se v to
do nezavesti žgoče poletje
in poiščimo svoj prostor
skozi daljnogled
prerokovalcev,
izmerimo čas.

Poletje je, kot vstali
ognjeni stolp vreščijo
ptice, v rokah ti zrastejo
sence dreves ob cesti in
postavi se streha
nad tvojo vrzel.

Tako daleč so angeli,
ob tvoji sapi do kosti ogolijo
drevesa, da dihajo tudi
namesto tebe in namesto
tebe tudi živijo.

Melanholija

Trpek je boj,
ki ga biješ sam,
vseeno pričakuj angela, ki
ti s sveto potrpežljivostjo
prinaša usodo, življenje.
Ne hlataj, ne hiti po poti,
četudi počasi, te gotovo dohiti.

Lahek boš in brezoseben,
on dela čudeže, zbudi izvir,
pomnoži kruh, to bo praznik.
Ustnice pomodrijo,
v očeh ti brenčijo ose,
v roki krvavi bela lilija.
Njegovo oko zrcali tvoj poraz.

Prihaja pobožno, z zapletenim
obredom: v praznih krilih ne bo
pijače, moških, presenečenj, samo
pozabljenje in čarobna neurejenost.
Pripravi se, v telesu in duši – On bo
resnična ljubezen, resnična smrt.

Brez verza

Ostal bo samo verz,
solze in vzdih,
ponekod bo zavijal le
veter nad podkrajino,
ti zanašal pesek v oči,
kot že tolikokrat, in
ne v usta, kot že
tolikokrat, in ne v
srce, kot že tolikokrat.

Ostal bo samo verz,
tudi če te odrinejo
od pisalne mize,
s profesorskega
stolčka, tudi takrat,
ko se bodo vrata
sama odprla za
tvoj odhod.

V odhajanju

Še bodo ljubiji, interesne skupnosti,
kulturni krogi, literarna društva,
forumi, mešane komisije,
jezikoslovne skupine,
ob ohlajajočih se ognjiščih
noči brez žara, babilonske
zmešnjave, ugasle oljenke,
neplodne ideje, namesto
tihenga dežja toča, v moji
omajani veri praznine.
Tok brezmejne reke me
odnaša v daljno noč,
megla me je že zagrnila.

Ne

Ne trkajte,
ne telefonirajte,
ne sporočajte,
ne imejte me radi,
ne pomilujte me,
ne pomagajte,
ne škodujte,
ne tepite me,
ne sodite,
ne ogovarjajte,
ne zahtevajte zdaj

ničesar, ker
sem šibka,
plašna in utrujena,
zdaj se mi nepreklicno
ne bližajte.

Oporoka

Ničesar ne bom odnesla s sabo,
naj bo samo nekdo, ki bo pomahal,
ki se bo še enkrat ozrl kakor Vergil
pred Dantejevim peklom.

Srce v srcu

“Ko te vidim, oživim kot košato drevo...”

Ko te vidim

Ko te vidim, oživim
kot košato drevo,
vzcvetim, čutim
utripanje tvojega
življenja, ko sem
s tabo, se ne bojim
niti smrti.

Udomači me

Udomači me z besedami,
da bom verjela vanje,
udomači s pogledom,
da se lahko zazrem vate,
udomači z rokami,
da se lahko še enkrat
dotaknem tvoje roke,
udomači z nasmehom,
da se ti lahko še smehljam,
udomači s svojo samoto,
da te rešim tvoje samote,
udomači me, da se tudi
jaz lahko udomačim.

Bila bi tvoj angel

Če bi bila tvoj angel,
bi ti pobarvala nebo
vijolično, tvojo brado
modro, obplesala bi te
v krogu, letela s tabo
brez kril.

Če bi bila tvoj angel,
bi ti rodila angela, da
bi čuval najino toploto,
da bi rasel iz naju, se krepil.

Če bi bila tvoj angel, bi se
vrnila k tebi, bila bi začetek
in konec, ogrela bi ti zimske
roke in te zamesila na novo.

Srce v srcu

Dovoli, da te objemam strastno,
naj utripa moje v tvojem srcu,
kri iz mojih naj teče v tvoje žile,
da se bom zbudila v tebi, moje
sonce naj vzide na tvojem čelu
in te presvetli.

Dovoli, da najdem v tebi
izgubljeno tišino, severne vetrove,
mrzle ptice, ki sva jih imela rada,
jih ljubkovala, naj me prekrije
temno sneženje tvoje izgubljene
mladosti.

Dovoli, da se s tabo rodi tudi
ta minuta, morava zmagati to
jutro, naj donijo harfe, naj
buči najino azurno morje, se
premetavajo najine pene,
naj naju zajame sinji svod.

V sneženju

Pričakuj približevanje
prozornih kristalov.

V ognjenem dihu belih konj
se zibljem v tebi,
grejem ti zmrzle ustnice.
V mojem sneženju
lahko zgoriš.

Ob luninem mrku so
tvoje taleče se
snežinke bodeče
trnje, v času zvezd
veneče krizanteme.

Ne bom pekla potice,
v tvoje sneženje si ne
bom postlala, tvojim
bogovom bom prišepnila,
naj čuvajo tvoje ledene
kristale.

Ti in jaz

Midva skupaj
v puščavi samote,
kot v kletki strmeči
ptici, hodeč po zapotjih,
nad preoranimi travniki leteč,
skrita pred pekočim soncem,
zatopljena v tvoj pogled,
med večnim bojem in dvomom,
v stvaritvi in žalovanju,
tam notri in tu zunaj,
niti živeti niti umreti
ne znam brez tebe.

Tvoja ljubezen veže

Tvoja ljubezen veže,
tvoja ljubezen odvezuje,
tvoja ljubezen me odganja,
tvoja ljubezen blagoslavlja,
tvoja ljubezen odrešuje,
tvoja ljubezen se razliva,
tvoja ljubezen trpinči,
tvoja ljubezen boli,
tvoja ljubezen čaka,
tvoja ljubezen davi,
tvoja ljubezen gasi,
tvoja ljubezen gori,
tvoja ljubezen se
v moji ljubezni
umiri.

Izstop

Izstopim iz tvojega očesa,
da me ne moreš uzreti,
izstopim iz ust,
da me ne moreš nagovoriti,
izstopim iz roke,
da se ne moreš vrniti
k mojim objemom,
izstopim iz tvojega čela,
da lahko letiš proti nebu,
izstopim iz duše,
da se lahko vrnem
k sebi, kakršna sem
bila in sem.

Roka v roki

Roka v roki je bila obljuba,
meni že zakon, si pristavil.
Naj bo roka v roki možnost
za neko drugo življenje.

Roka v roki je bila tišina,
že priznanje, si rekel.
Spregovori v meni, naj
bom poletje v tvoji zimi,
ti bodi glas v mojem verzu.

Lahko bi

Lahko bi vsaj slutil,
da me večeri napolnijo
z drhtenjem kot iz matere
splavljeni objokovani
plodovi, vseeno mi s slamo
napheš posteljo, moje roke
posteljejo z naraščajočo zimo
mravljincev, v mojih očeh
vidiš druge, mi daš videti
druge, tvoj dotik je
Kristusova trnjevina –
nevihta mojih sanj gradi jez
v mirnih potokih.

Onstran

Ljubezen je onstran,
dvignila se je nad gore
in se skrila za njimi.

Ljubezen je onstran,
vrača se samo v
temnih nočeh, prinaša
žalost in pozabo.

Ljubezen je onstran,
ne blešči se, nima sijaja,
izgubila je ognjeno moč.

Ljubezen je onstran,
črna špranja v ometu,
razpoka v domu pozabljanja.

Obplesan

Znova sem se podala k tebi,
da te obplešem, da se te
dotaknem, ljubim,
da ti napišem verz.

Znova sem se podala k tebi
v mislih, po predorih svojih
čutenj, v nedosegljivo,
da sem lahko s tabo.

Zbližine

"Sam si bil med zvezdami..."

Ozirajoč se

Marianni Zsíros

Proti Berlinu peljejo tvoje poti,
Berlin bo sanjani dom,
pozdravlja te čentibski grič,
mahajo ti lendavske gorice,
grad Bánffyjevih izginja,
se še kdaj ozreš, se prikloniš
pred to pokrajino, Marianna?

Samo pokrajina ohrani
toploto srca, stekleno bo
tvoje oko, steklen pogled,
v steklenem času me zebe,
odšla si, praznino si pustila
v deželi, čakajoč
na angelske čase

Sam si bil

S spoštovanjem do Malega princa

Sam si bil med zvezdami,
vrtnar v mojem vrtu,
iskal si prijatelja in me
našel.

Všeč ti je bilo,
da sonce zahaja,
ko zvezde
zatisnejo oči.

Vrtnico si zasadil
v mojem vrtu,
zaman je zdaj
vse cvetje,
ko je sonce zašlo
in si ti odšel,
ker so čakale
nate zvezde
Rimske ceste.

Brez besede

Pesniku Béli Somosu

Namesto Ars poetice potrebujem
pesem zato, da splezam iz jame,
kaj bi s tragično pozo ali
hamletovskim monologom,
potrebujem nemo božanje
besed, tihi dež namesto
nevihte, da, tudi ti si rekel,
ni treba dvigovati glasu,
niti oprostiti, ne potrebujem
pozne žalostinke,
če smo se že rodili,
niti naših verzov ni treba
prevesti, ni jih treba niti
dokončati, toda potrebujem
elegijo, navznoter pronicajočo
solzo, zadržano besedo,
skrito lice; dobro se je spominjati,
še bolje pozabiti, ni treba bežati
pred drugimi, pesem te lahko
izvleče iz jame, toda ne more te
rešiti, beseda, beseda, beseda
te ne more rešiti.

Prezgodaj sem prišla

Endreju Adyju

Prezgodaj sem prišla v tvojo smrt,
prezgodaj sem te ljubila, prezgodaj
me bodo položili na pare v pomurski
ravnini, nad mojo glavo se sklanjajo
topoli, grozdje, v pregnani rojstni
deželi ne živim več, toda tlačijo
me davne sanje, v katerih še rodi
zemlja, se upogiba pšenica, moja duša
razbiti vrč, pijano nočno zavijanje,
prezgodaj te zapuščam, Pomurje,
rodna dežela.

Pri nas

Pesniku Petru Kréherju

Pri nas knjiga
ni dogodek,
nikoli ni bila, niti
v času Rimljanov
ni bila odločilna.

Pri nas je bil dogodek,
če je dozorelo grozdje,
in vendar vsakodnevno
zamenjajo ljubezen s
sovraštvom, glas angelov
z vsem in ničemer.

Pri nas materino mleko
nima več okusa, niti
očetovo pšenično zrno.
Pri nas se ne kaže jutri.

So pokopališča

Dr. Lajos Kepeju

So pokopališča, živa pokopališča
v naših dneh, kot iz morja
v morje odhajajoči časi, odsotnost
mučeništva, naknadne obsodbe
nekega usihajočega naroda,
vem, da obstaja blagoslov,
božji in človeški, in pozabljenje;
slepi potniki melanholije
se ustavijo ob neobstoječi cerkvi,
nad s snegom pohabljenim
pokopališčem, da se zdrznejo
v pogrezajoči se tišini
zasnežene smreke, ki so daleč
od mene in bliže tebi; mogoče bo
nekoč valovala na tvojem licu
svetlo vijolična pokrajina, svetloba
bo otipljiva, puščoba se bo spremenila
v sliko, pada sneg kakor dih svetnikov
in komaj shojena steza se staplja
z obzorjem, vidim živa pokopališča,
ognjišča tujih bogov, črne snežinke
v tvojih vijoličnih oknih, mogoče
lahko umreš tudi sam, samcat.

Treba bi bilo

V spomin pesniku Dezsőju Császárju

Vem, da bi bilo treba
še nekaj, da bi se napotil po
svojih zasneženih gazeih in
stezah, da bi se lahko ustavil
in se ozrl po življenju, treba
bi bilo še kanček ljubezni,
ranljive človeške minljivosti.

Vem, da bi bilo treba
še nekaj človeškega,
a bila je poletna pripeka,
na neshojenih poteh pesništva
bi te verz morda lahko odrešil.

Vem, da bi bilo treba nekaj
drugega namesto moje pesmi.
Pozno je že, če te že Pozni
objokovalec ni potolažil.

Vem, da bi bilo treba še
nekaj božanske, sveže sape
namesto ugašajočih sveč.
Čudežnost večnosti.

Pozni objokovalec / Kései sirató, pesem Józsefa Attila (1905-1937) – op .prev.

Končna postaja II

Pesniku Jánosu Cimmermannu Toplaku

“Pisk lokomotive na krilih časa
dirja v resničnost večnosti
v znoju dneva okopane tračnice
nanje vsipa svoj znoj tudi nebo
barvna okna ostajajo
z nami
drdraje raje raje
tleskanje
drevesa dirjajo mimo
drdraje dalje dalje
škripanje
drevesa cvetijo
lokomotiva sveže kihne
nato ponovi obred
sence šklepetajočih koles
blatna pot obrobljena s črno travo
končna postaja”
Ni še zadnja postaja, rada bi še
živela, se vrnila v maternico, da bi

znova občutila blaženost stvarjenja; nekam
nazaj, nazaj onkraj Urala, naj
šklepeta karavana, zarezgeta krdelo
konjev, drgeta zemlja, da znova zgradim
Csontváryjev porušeni Mostar, slapove v Jajcu,
naj k Adamu rodim še Evo,
naj se mladi od mene učijo maternega jezika,
da ti lahko napišem stih.

Tivadar Csontváry Kosztka (1853–1919), eden največjih madžarskih slikarjev –op. prev.

Na pomurskem Parnasu

Pesniku Milanu Vincetiču

Če te ranijo,
bo bolelo
tudi tvojo mater,
če me ranijo,
joka tudi moja
mati, če te
zapustijo,
je boleča
ta tvoja zapuščenost,
če me zapustijo,
tudi mene odhajajoči
napolnijo z bolečino;
če te ljubijo,
se razpreš,
če me ljubijo,
se tudi jaz razprem,
če te prezirajo,
umolkneš,
če me prezirajo,
umolknem tudi jaz,
ko boš umrl,
bo umrl s tabo
slovenski jezik,
ko bom umrla,
bo umrl z mano
madžarski jezik,
ti verze snuješ,
jaz jih rojevam
na pomurskem
Parnasu.

Eros – Tanatos

Pesniku Józsefu Attili

Že dolgo ne prižigaš tistega velikega
kresa, tvoje hladne kljuke ne dajejo
toplote, mesto je pokrito z ivjem ...

Nismo več otroci Življenja,
niti na boj pripravljeni junaki,
strahopetno čakamo na pogubo.

Preklete ljudstvo smo,
naši očetje vseeno garajo,
bodo še sploh ljudje, ko
nas poreže?

Oh, joj, mi smo res brezmadežni!
Morda je le morje priplivkalo
do praga, morda Smrt.

Beg

Pesniku Árpadu Farkasu

Zastonj iščeš svojo gaz,
ozki predor v snegu.
Onkraj snežnih ledenikov,
ti sega smrt do srca.
O, mati – imeli bomo
bel božič.

Prelaz

Pesnici Juditi Makai Bölöni

Proti Nagyváradu te nosi vlak proti vzhodu,
proti Lendavi na zahod, veš, da si samo
brv med očetom in tvojimi sinovi,
vem, da sem samo prehod med
očetom in svojimi sinovi.
Samo prelazi smo še
med vzhodom in zahodom,
- Ecce homo – nosijo nas vlaki
proti Lendavi, nosijo nas vlaki
proti Nagyváradu.
Čakajo nate, čakajo name
najini otroci, slepci
na zemljevidu.

Ecce homo – svetovno znana slika Mihályja Munkácsyja (1844–1900), naslikana 1896 v Parizu – op. prev.

Rasti

Transilvanski pesnici Editi Czirják

Naj bo pesnikova zadnja beseda,
spoštovanje, žalostno srečna
pesem obstoja, saj te še potrebuje
transilvanska zemlja, sprejmi
usodo, osamljenost, tudi če te
tlačijo, naj raste tvoj korak,
požene korenine materina bit,
bodi zvesta besedi, naj poje
tvoje žensko srce,
tudi če se razpoči.

Orli umirajo v zraku

Pesniku Dánielu Balazseku

Včasih se v človeka zapičijo trske.
Ne dovoli, da te ranijo, ne dopusti,
da tvoji golobi stopicajo po zemlji,
spusti jih v višave, da bodo rogati
jeleni sledili tvoji poti, ne pomiluj
se; orli ostrih potez in razprtih kril
naj ne umirajo v zraku,
presežejo naj tirane
in glasno molijo.

Jeseni

Marii Millas

Izgublja se poletje, tudi
jesen brusi do zrelosti
v tebi vedenje, da nič več
nočeš tako, kot je bilo.
Čas v tebi zori in se
nalaga kot diamant,
ki molči brez blestenja.

Prevajalka o avtorici

Judit Zágorec-Csuka je senzibilna duša, skozi katero se pretakajo dogodki sveta, ki jim zna prisuhiniti in jih mora ubesediti tudi za druge. Včasih je to občutenje osebno, globoko ritualno, včasih zgodovinsko pogojeno in včasih bivanjsko vseobsežno.

Kot da je sklenila dogovor s Stvarnikom o služenju, ki ga na zemlji ne more več preklicati. Dogovor o ponižnosti, da prisluhne glasu v neskončni tišini in izrazi v prostor in čas, kar je ostalo v navidezno izgubljenih delih naših entitet. Je pesniški „spiritus muovens” med užitkom in trpljenjem. Karkoli počne, kakorkoli doživlja svet in svoje dneve, je zavezana tej obljubi na višji ravni zavedanja. To ji daje moč, kadar jo življenje biča in neusmiljeno premetava po oceanu dualnih čustev. Ta dogovor je edini svetilnik upanja, da je nekje tudi kopno z varnim pristanom besed, v katerem se za nekaj časa lahko odpočije.

Sama pravi, da je poezija zanjo „zapeljevanje, uresničitev, drama, samoprevara, lepota in privlačnost. Pesniki današnjih dni so potomci pregnanih bogov, ki v svetu brez oltarjev živijo v iluziji stvarjenja. Prizadevam si, da bi vsemu, kar doživljam, dala čim jasnejši glas. Pesem je komunikacija, zato mora med ljudi.”

Pesnica se ne prilagaja varljivim sapicam dnevnih koristi. Raje raziskuje vse Scile in Karibde življenja ter nepotvorjeno sporoča drugim resnico, ki ni nujno objektivna, je pa nabita s prvinsko energijo lastne biti in odnosa do sveta. Je duša povezovalka, ki naredi hrepenenje slišno, širino veselja bolj prepoznavno, zakonitosti narave razumljivejše ter osmisli človeške stiske in iskanja z vprašanjem, vzpodbudo ali potrditvijo. Je katalizator iluzij, svojo ljubezen trosi kot bisere...

Maria Millas

Zbirka Judit Zágorec-Csuka SLEPCI NA ZEMLJEVIDU

Naša država v možnih razmerjih podpira slovensko manjšino na Madžarskem (slovensko šolstvo, kulturne dejavnosti); tudi prevajanje v ta sosednji jezik. Manj pa je prizadevanja za prevode - posebno poezijo - iz sodobne madžarske bere. Zato lahko smatramo kot srečno naključje, da živi madžarska pesnica Judit Zágorec-Csuka na slovenskem ozemlju (četudi blizu meje). Je torej po vsem svojem bistvu popolna Madžarka – a po vsakdanjem življenju vezana na slovenski živelj. Še več pa je (za bralce) vredno to, da jo tudi Slovenci na svojski način sprejemajo za svojo – saj je v kratkem obdobju dveh let dokončan prevod in načrtovan izid že druge njene zbirke v slovenščini . (Prva je bila *V ognjenem kresu*; prevod Marjanca Mihelič). Zdaj so pred nami novi verzi v prevodu Marie Millas; zbirka ima naslov **Slepci na zemljevidu**.

Ne bom razglabljala, od kod madžarskemu človeku tolikšna občutljivost, skoraj prizadetost v odnosu do drugih ljudi, dežel, življenja in tudi do nad-življenja, gledano kot zemeljskega bivanja. V to poglobljeno stanje nas vpelje že prva pesem (*Glas angelov*): „*Tam gori so donele harfe.../ tu doli se dokazujeta samo zmaga in uspeh,/ delo dnevu ne da obraza, / biti drugi je sramota, poraz*”... Verzi zarežejo v bistvo sedanjih medčloveških odnosov, ki slehernika razčlovečujejo, demoralizirajo. (Nehote te pesmi osvetljujejo številčnost samomorov na Madžarskem.) Kot da je vsak posameznik vpet (razpet) med zemeljsko in nadzemeljsko. Lepoto

in tragiko takega stanja izpričujejo pesmi Judit Zágorec-Csuka. In prav kot takšne so dragocen prispevek k slovenski poeziji.

Tudi pri odnosu ženska-moški, ki skoraj nujno privede do čustvene povezave, izraža avtorica ta dvojni človekov delež: „Midva, gola izgnanca iz raja...” (*Osvajanje raja*).

Tretje, kar se prepleta skozi vso zbirko, je odnos do maternega jezika. Skoraj zarotitveni so verzi: „*Moj Bog... / če si mi dal materni jezik, / mi daj še besede...*” (*Moj Bog*). Gotovo misli na pesniško govorico, ki bi proslavila njen jezik v skupnosti drugih narodov.

Istočasno z negotovostjo glede jezika iz večine verzov pronica tudi življenjska negotovost: „*V deževnem nalivu časa sprhniš / kot beli marmornati stebri / v ognju tempiranih bomb*” (*Strah*). Stoletja sosedskega sožitja s Slovani v dušah Madžarov niso ustvarila občutka povezanosti, zavarovanosti ali vsaj skupne usojenosti.

Juditine pesmi pričajo, da je v madžarski zavesti še vedno na prvem mestu cesta – potovanje ali kvečjemu vlak – potovanje. Brez opredelitve, ali je pot osvajanje ali beg. In spoznanje: „*Na novo bi bilo treba začeti vse, / od rojstva do smrti, / da boš božanski in človeški*” (*Pogled nazaj*). Ta misel se v pesmi večkrat ponovi in pridoda na koncu še “s trnovo krono”. Pesem je izjemna.

Kakšno vlogo ima pesnik v tem, takem življenju? *Smrt pesnika*: „*Tam spodaj, tam spodaj / boš dobil več, / kot si dobil zgoraj...*”. Ne gre samo za presojanje družbenih odnosov, temveč tudi za pesnikovo naravo, o kateri pesnica sodi, da je angelska: ne po svoji svetosti, pač pa po svojih dejanjih.

Drugi cikel (*Z letom labodov*) ima moto: „*Če boš potonil v moj verz, / bom postala tvoj verz...*”. Da bi cikel označili kot domovinski, je premalo. Gre za globoko, krvno navezanost na svojo deželo, na svoje ljudi, vselej v iskanju globine, ničesar površnega. Judit Zágorec-Csuka je pesnica bistva v najiskrenejšem pomenu te besede. Zaobjema preteklost, sedanost in prihodnost ter se sprašuje: „*A nam je treba še več porazov, / razpraskanih ran, / sežganih verzov?*” (*Invokacija*). Čuti se del, celo predstavnico usode svojega ljudstva. Ob tem našteva, kliče svoje predhodnike, kot da se hoče nasloniti nanje ter s svojimi pesmimi povečati moč in lepoto madžarščine. Vedno spet povezuje osebno in splošno – tudi v pesmi *Melanholija*, kjer gre za osebni občutek, kako bo nekoč vse dopolnjeno - a vendarle angel Ljubezni in Smrti deli usodo in življenje.

Judit je pesnica hrepenenja: „*... da z belimi labodi odletimo / do bistrjših voda, / v domovanje prozornih kristalov*” (*Z letom labodov*) in trdne zavesti, da bo verz – tudi njen – ostal.

Srce v srcu je ljubezenski cikel, a kljub besedi in podobnemu čutenju smo pesniki ob izražanju tega čustva tako različni, da je avtorica – če bi njene prevode šteli kot del slovenske literature – povsem nov cvet: bohoten, barvit, z globokimi koreninami.

„*... udomači me, da se / tudi jaz lahko udomačim...*” spominja na Malega princa, kateremu je posvečena prva pesem v ciklu *Zbližine*. Je pa vzklik „Udomači me!” strastna in še komaj uresničljiva želja v času človekovega navezovanja na predmete, na lastnino. *Srce v srcu*: „*... kri iz mojih žil naj teče v tvoje žile, / da se bom zbudila v tebi...*” Vsaka kitica te izredne ljubezenske pesmi se začenja z besedo dovoli. Spoštovanje je sestavni del ljubezni – smo na to hote ali nevede pozabili?

Ne ustavljam se posebej ob metaforah: včasih je cela pesem metafora. Močna vsebina jih sproti ustvarja tako naravno, da so živa pripoved: „... *med večnim bojem in dvomom, / v stvaritvi in žalovanju, / tam notri in tu zunaj / niti živeti niti umreti / ne znam brez tebe*” (**Ti in jaz**). In glej metaforo še neslišano: „*Ljubezen je onstran, / črna špranja v ometu, / razpoka v dvomu pozabljanja.*” (**Onstran**).

Različni so vzgibi, zaradi katerih v določenem obdobju določeni ustvarjalci posvečajo svoje pesmi prijateljem ustvarjalcem, pred-hodnikom ali idealom. Judit Zágorec-Csuka jih ima za cel cikel – z naslovom **Zbližine**. No, prvi je Mali princ: „*Vrtnico si zasadil na mojem vrtu, / zaman je zdaj vse cvetje, / ko je sonce zašlo / in si ti odšel...*” (**Sam si bil**). Zvrstijo se verzi o izjemnih prijateljicah in prijateljih. Nekateri potujejo z vlakom in bralcu se zazdi, da je Madžar vsak trenutek pripravljen odpotovati.

Pesnice in pesniki so avtorici družba in nepogrešljiva opora: „... *potrebujem elegijo, / navznoter pronicajočo solzo, / zadržano besedo, skrito lice...*” (**Brez besede**). Prebiram, srečujem imena, ki jih poznam (npr. Milan Vincetič), a še več je takih, ki jih ne. In vendar so naši sosedje! Tudi po pretanjenosti čustvovanja ter introvertiranosti. Pesmi so lahko srečanje, sprostitvev in uteha. Zato je prav, da prihaja k nam nova zbirka Judit Zágorec-Csuka.

Neža Maurer

Milan Vincetič

Druga v slovenščino prevedena pesniška zbirka uveljavljene in priznane pesnice madžarske narodnosti na Slovenskem **Judit Zágorec Csuka** s pomenljivim in hkrati metaforičnim naslovom **Slepci na zemljevidu**, ki jo držite v rokah, smelo odpira vrata v lastna bivanjska vprašanja, ki so prežeta tako s samo iskanjem kot s hojo za narodovim kolektivnim zgodovinskim spominom, v katerem se kot zrnca v peščeni uri pretakata tako bolečina kot vzhičenja nad minulimi sončnimi obdobji.

Oboje je torej postavila na zemljevid, bolje rečeno v silovite in ekspresivne pejsaže pesmi, ki jih razpira in količi tako z alkimijo erotičnega kot duhovnega. Njen mestoma kar boleči in dramtizirani lok subtilnosti, pridušen in hkrati plazovit notranji ritem ter končni zasuki dajejo pesmim naboj, ki priseva kot tleča želja ali razgled po znova najdenih izgubljenih ognjiščih, kot večno poslavljanje, a nikoli odhajanje iz rodnega Pomurja ali kot številni pokloni in nakloni madžarskim mestom, pokrajinam, umetnikom in prijateljem. Prav za slednje, njih galerija je zelo slikovita, velja, kot da so hkrati občudovani in občudovalci. da so obenem tihi narekovalci in prvi bralci njenih upesnenih izpovedi ter bolj temnih tonov in registrov, prekrvavljenih z večnim hrepenenjem po velikem svetu, ki vstopa v njeno poezijo in zavest kot album spominskih ali fantazmagoričnih odbleskov ali okruškov.

Judit Zágorec Csuka namreč vedno znova izpostavi svoj genus loči, svoje malo življenjsko prebivališče in pribežališče lendavskem kotu, za katerega zmeraj najde, poleg nam vsem znanih svetlečih, malce romantiziranih zunanjih atributov, kot so vinogradi, zaselki, zemlja..., tudi grenec, ki se nabira v ustih pritajeni in potajeni krik. Prav ta dvojnost, ta čezmerna in mnogokrat

kar preveč boleča razklanost med ostati in željo po oditi, ki se s pogledom iz lendavskega zapotja še potencira, delo njeno poezijo nemirno in jo zato tudi locira na tehnicu izrazitimi nasprotujočima se poloma.

Pesniška zbirka **Slepci na zemljevidu** Judit Zágorec Csuka je zbirka subtilnih in hkrati ekspresivnih lirskih refleksij, ki jih je prevedla Maria Millas, to so pesmi, ki vznemirjajo prav s jo neposrednostjo in s pretanjenim izrazom, pesmi, ki opozarjajo na občutljivo in ranljivo madžarsko pero v lendavskem kotu, pesmi, ki prinašajo v slovenski pesniški zemljevid neslepe bližine in daljave, ki mnogokrat kažejo dlje, kot so same meje začetnega ali končnega verza ali celo besede.

Zbirka MOSTOVI NA MEJI

JUDIT ZÁGOREC-CSUKA
SLEPCINA ZEMLJEVIDU

Izbrala in prevedla MARIA MILLAS

Oblikoval PÉTER ORBÁN

Uredil FRANCI JUST

Fotografija LÁSZLÓ DORMÁN in LADISLAV MESZELICS

Založilo in izdalo Podjetje za promocijo kulture FRANC-FRANC D.O.O.

Za založbo FERI LAINŠČEK

Osvetljevanje GRAFIČNA FORMA HUTTER

Tisk TISKARNA **M. A. M.** PUCONCI

